

Den moderne skovarbejder

Søndag den 25. august 2019 havde Danmarks Naturfredningsforening Bornholm samt Naturhistorisk Forening for Bornholm inviteret sine medlemmer på en tur med **Tino Hjorth Bjerregaard** til den østlige del af Almindingen, ved Aasedammen, hvor han skulle fortælle os om arbejdet for en nutidens skovarbejder i en moderne drevet statsskov.

Ekskursionen blev denne særdeles varme og behagelige søndag formiddag besøgt af 25 medlemmer fra de to foreninger, og den formede sig som et tilbageblik i Tinos arbejde i skoven siden han startede som elev på Koldekilde Skovdistrikt i 1995.

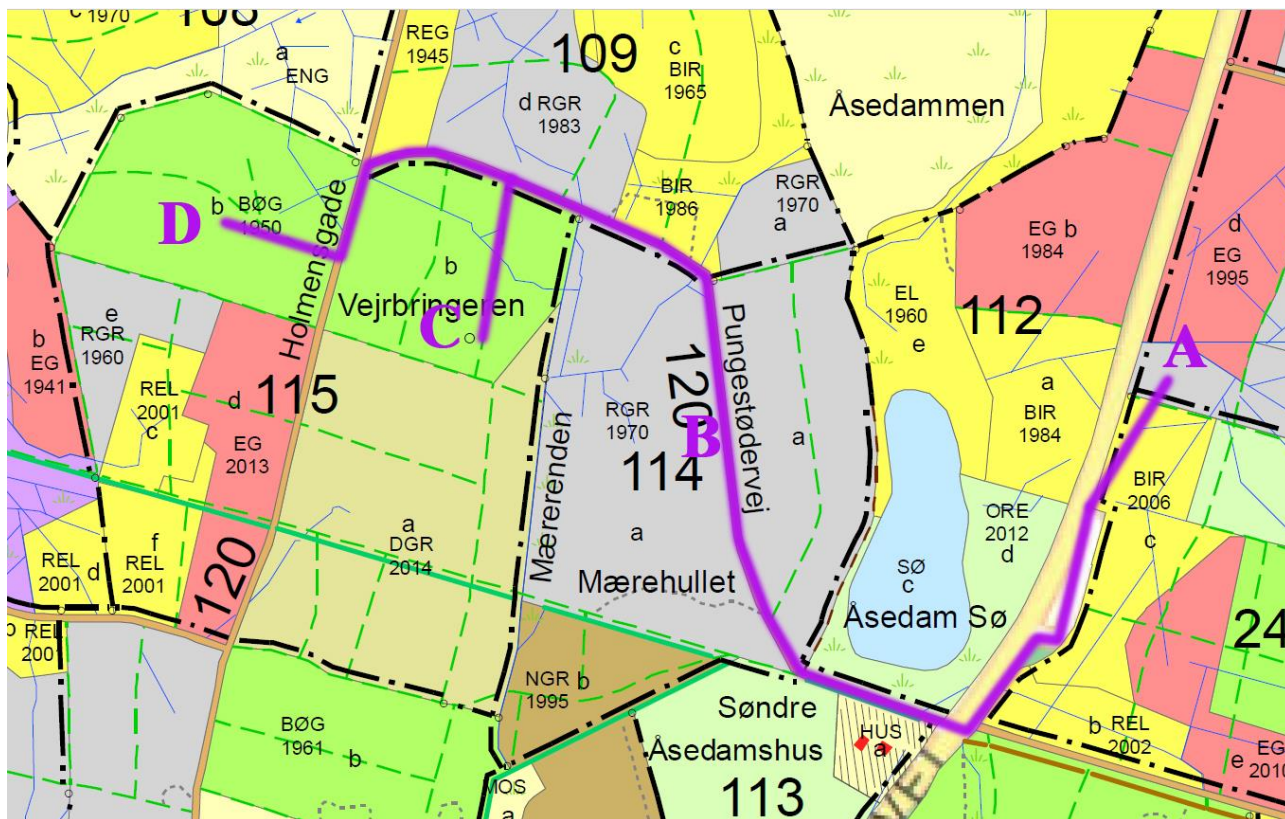
Dengang var der 11 skovarbejdere tilknyttet denne del af Almindingen, og Tino forudså, at der med udgangen af 2020 blot ville være fire statsansatte skovarbejdere tilbage på hele Bornholm.

En voldsom tilbagegang fra den gang i 1936, da Skovfoged Jerking blev foreviget med staben, knyttet til Lindebjerg Skovdistrikt: 4 skovløbere, 53 skovarbejdere og 13 "plantepajer", og der var dengang fire statsskovdistrikter: Segen, Koldekilde, Rø samt Lindesbjerg.

Billedet fra 1936 er fotograferet af fotografen Yhr og tilhører Bornholms Museum

Ekskursionen udgik fra rastepladsen ved Sdr. Aasedam, en rest efter den tidligere Aasedamsvej før vejen blev forlagt i midten af 1970'erne. Arbejdet med udvidelsen af vejen indebar, at man fældede en del 50 år gamle Rødgran langs den nye vej, hvilket meget hurtigt fik det resultat, at de resterende væltede i efterfølgende storme.

Der skulle derfor plantes nyt, og Tinos første arbejde som elev i 1995 var at deltage i plantningen af eg langs den nye vej. Det foregik på den måde, at man skiftevis plantede to rækker eg og to rækker rødgran, som skulle fungere som "ammetræer" for de unge egetræer. Plantningen blev ikke heget ind, men for at modvirke rådyr- og musegnav var planterne blevet behandlet med et stof i toppen og ved roden, et middel, der skulle forhindre rådyrenes interesse i at bide toppen af og musene i at gnave sig ind ved roden.

Tino fortæller om sin første tid i Almindingen

Egeplantningen 2019 efter fældningen af ammetræer

At arbejde på akkord var ophørt i statsskovbruget i 1995, så Tino har i hele sin arbejdstilværelse været forskånet for det ræs, et sådan et system naturligt ville kunne lægge op til med de ubehagelige følger, det ville kunne have for helbredet.

En anden væsentlig ændring i driften af Statens skove skete i 1996, da man introducerede begrebet ”**Rigere Skov**”, og Tino erindrer, at han som helt ny og ung elev deltog i et møde om disse nye tanker for arbejdet i skovene, et arbejde, der helt vendte op og ned på værdibegrebet i statens skove og som efterlod ældre kollegaer i skoven noget mistroiske og desillusionerede.

Hvor man tidligere skulle rydde op i skoven efter en fældning, skulle man nu lade træ blive tilbage til skovens dyre- og planteliv for i højere grad end tidligere at tillade en større biodiversitet.

I forordet til den publikation, der ledsagede ideen om ”Rigere Skov” skrev daværende Miljø- og Energiminister Svend Auken bl.a.: ...

”... I gamle dage var god skovdrift lig med at producere et højt udbytte af værdifuldt træ. Derfor har vi de store bøgeskove. Og derfor har vi de store granplantager.

Denne målsætning spiller naturligvis fortsat en væsentlig rolle – træ er et godt og miljøvenligt råstof. Men skovens rigdom drejer sig ikke kun om økonomi og smukke bøgeskove.

Der skal være plads til et varieret dyre- og planteliv, også hvor det koster noget. Vi har et ansvar for at drive skovene på en bæredygtig måde, så der både er ressourcer og natur til kommende generationer. Det er årsagen til, at Miljø- og Energiministeriet har udarbejdet strategier for bevaringen af den biologiske artsrigdom, for bæredygtig skovdrift og for naturskove....”

Tino skulle efter det første læreår vælge retning, og det blev formidling, som fortrinsvis foregik omkring Hammershus slotsruiner. Og det var i dette arbejde, Tino fandte interesse for de såkaldte ”levende fortidsminder”, som han efterfølgende både i skrift og især tale har indviet mange besøgende i.

Ekskursionsdeltagerne ved rødgranerne, der står i lige rækker på hver side af Pungestødervej

Ekskursionen fortsatte ad Pungestødervej, **B** på skovkortet, og her præsenterede Tino os for en Rødgran-plantning fra 1970, en bevoksning, hvor træerne var blevet plantet i lige rækker og efterfølgende udtyndet ved hjælp af maskinkraft. Den var plantet efter 1967-orkanen, og den vil om godt 10 år være så gammel, at den til den tid vil blive drevet af, idet Rødgran er hugstmoden med en alder på 60-80 år.

I denne forbindelse kunne Tino oplyse, at en skovningsmaskine på en dag vil kunne nå at tynde en bevoksning så meget, som en skovarbejder vil skulle bruge mindst 14 dage til – men det begræd han ikke, når man i dag i høj grad også skal tage hensyn til ens eget helbred.

På spørgsmålet om, at man efter rødgran igen vil plante rødgran mente Tino, at det kun vil ske i sjældne tilfælde, og at man snarere vil skulle plante Eg, Avnbøg, Kirsebær samt hjemmehørende arter roser således, at det monotone skovbillede med større monokulturer af Rødgran vil ændres og, at man i højere grad vil komme til at opleve bevoksninger med flere forskellige arter løvtræ samt områder med ”urørt skov”.

Naboarealet til rødgranerne ved Pungestødervej er en bevoksning med bøg, **C** på kortet. Midt i denne bevoksning står en sten med inskriptionen J W 1956.

Tino kunne berette om denne sten, at den var sat til minde om en skovløber, Janus Westh fra Søndre Aasedamshus, der under oprydningen efter 1956-stormen var blevet slået ihjel netop her.

Westh havde været alene i skoven, og det var først sent efter arbejdstids ophør, at familien var blevet opmærksom på det skete med den tragiske udgang. Stedet og stenen bliver brugt som besøgssted for nye elever i skoven, når de introduceres til sikkerheden i udførelsen af arbejdet.

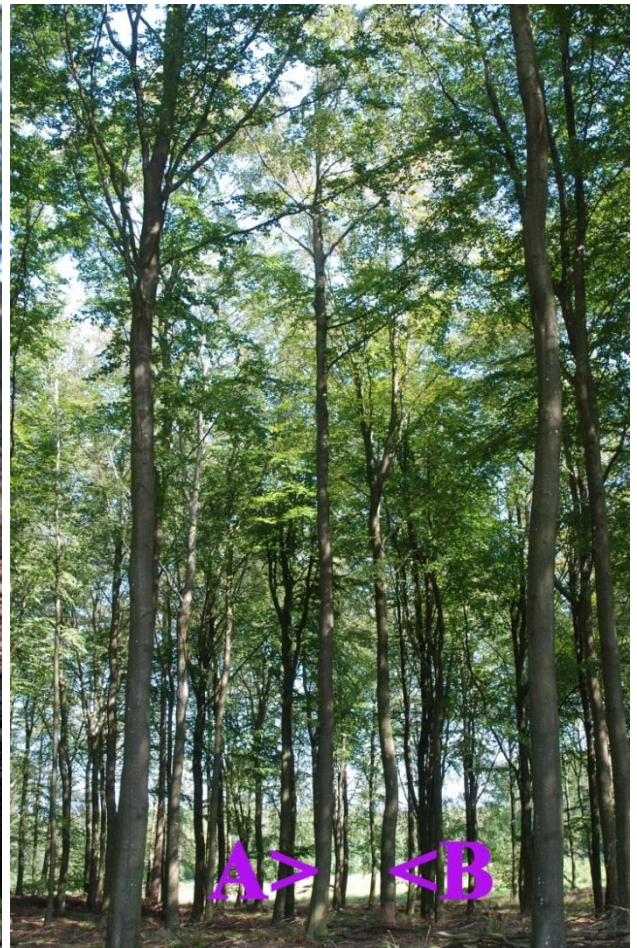
I bestræbelserne på at opnå en rigere skov, har man i de senere år påbegyndt en ny form for udtynding i bølgebevoksninger. I stedet for at fælde træerne ved roden og skære dem op til brænde har man valgt at ”veteranisere” dem ved at lade dem dø langsomt og med tiden blive til træruiner, der kan tjene dyre- og plantelivet.

Man ”ringer” træerne ved at skære det yderste vækstlag i gennem således, at træerne efter et par år vil dø og ikke mere vil komme til at skygge for de nabotræer, man ønsker at optimere vækstforholdene for.

Tino viser et veteraniseret bøgetræ i en bevoksning, hvor der også er tyndet manuelt med efterladt træ på skovbunden til fremme af biodiversiteten

Det veteraniserede krogede bøgetræ B ville under normale forhold ved en udtynding blive fældet og brugt til brænde, idet det presser et bøgetræ med lige stamme A, og som uden dette pres fra det krogede træ fortsat vil kunne udvikle sig de næste 60-70 år til et prima træ som en lang lige bøgekævla.

Naboarealet til bøgebevoksningen var som fugtig eng gennemgrøftet og i forlængelse af Gamlemose tidligere dækket af ask. I forbindelsen med den omsiggribende asketopsyge er det hegnet ind og konverteret til afgræsset eng – som det tidligere kan have været før tilplantningen af Højlyngen.

Tino slutter ekskursionen af med at konstatere, at der ikke mere vil blive plantet nordamerikanske træarter som Rødeg og Cypres – selvom de giver godt tømmer. Kørerne er fotograferet i oktober 2018

Således beriget med oplysninger om skovdrift og indtryk fra et ikke så almindeligt kendt hjørne af de øens statsskove, der er i færd med at ændre udseende mod en rigere skov og større biodiversitet om end færre "ordinære" skovarbejdere, kunne deltagerne tage videre ud i den helt fantastisk flotte sensommersøndag med temperaturer over 25 grader i skyggen og ikke en sky på himlen. Tak til Tino for orienteringen.

På hjemmesiden <https://bornholmskebilleder.brk.dk> er det muligt at finde billeder, der beskriver skovarbejdere før i tiden....

